

DÖMSÖDY ANDREA – NÉMETH SZILVIA – SAVANYA ILDIKÓ
(SZERK.): ISKOLAI KÖNYVTÁRAK A DIGITÁLIS
MŰVELTSÉGÉRT. ÖTLETEK, FOGLALKOZÁSTERVEK, PROJEKTEK
KARANTÉN ELŐTT, ALATT, UTÁN. KÖNYVTÁROSTANÁROK
EGYESÜLETE, BUDAPEST, 2021. (KIS KTE KÖNYVEK, 11.)
DÖMSÖDY ANDREA (SZERK.): XXI. SZÁZADI ISKOLAI KÖNYVTÁRI
TEREK. KÖNYVTÁROSTANÁROK EGYESÜLETE, BUDAPEST, 2022.
(KIS KTE KÖNYVEK, 12.)

Arany-Nagy Zsuzsanna: A Könyvtárostanárok Egyesületének két kiadványáról

I. Könyvtárostanárok a digitális oktatás idején

A Könyvtárostanárok Egyesülete (KTE) rendkívül gyorsan reagált a 2020-ban bekövetkezett világjárvány okozta helyzetre. Akcióterveket dolgoztak ki, tanácsokat, ötleteteket adtak, segédleteket állítottak össze. Pályázatot írtak ki Az iskolai könyvtár új, online környezetben címmel 2021-ben, amelyre digitális jó gyakorlatokat és ötleteket vártak.¹

Ennek eredményeként tarthatjuk most kezünkben az Egyesület Kis KTE Könyvek című sorozatának tizenegyedik kötetét, amely a pandémia okozta változásokra reagálva, a digitális oktatásban és a távmunkában meghonosult jó gyakorlatokra fókuszálva született meg.

A kötetben szereplő művek egy része a KTE által 2021-ben kiírt, már említett

pályázatra beérkezett pályamunkák nyilvánosság elé tárt változata. Emellett a digitális oktatás által okozott kényszerhelyzet szülte jó gyakorlatok is helyet kaptak a kötetben. Sok közülük a jelenléti vagy hibrid oktatásban is remekül alkalmazható.

A kötet szerkezete nem különbözik a sorozatban eddig megjelent kötetekétől. A tartalomjegyzék terjedelmes, a megjelent írások pedig nagyobb tematikus egységekbe sorolva helyezkednek el a kiadványban. Ennek megfelelően találkozunk egy általános áttekintő résszel (Iskolai könyvtár és a digitális tanrend), egy ötleteket, feladatokat felvonultató résszel (Ötletek, feladatok), egy a könyvtárhasználati órák és foglalkozások támogatását

¹ A pályázatról bővebb információ az itt tárgyalt kötet 68–69. oldalán és a Könyvtárostanárok Egyesületének weboldalán is található: „Iskolai könyvtár új, online környezetben – Pályázat könyvtárostanároknak”. Letöltés: <http://portal.ktep.hu/paly2021> (2023. 01. 02.); „Iskolai könyvtár új, online környezetben c. pályázat eredménye”. Letöltés: <https://portal.ktep.hu/paly2021eredm> (2023. 01. 20.).

szolgáló résszel (Foglalkozástervek, tananyagok) és egy könyvtárhasználattal egybekötött, digitális tanrendben kipróbált projekteket leíró résszel (Projektek).

„AZ ISKOLAI KÖNYVTÁR ÉS A DIGITÁLIS TANREND”

A könyv első nagy egységében egy gyors helyzetelemzést olvashatunk. Dömsödy Andrea vállalta magára a feladatot, hogy áttekintse az iskolai könyvtárak járványhelyzet és digitális oktatás alatt folytatott munkáját. Ennek eredményeként született meg a kötet első két tanulmánya, a hazánkban az iskolai könyvtárak által nyújtott munkáról és szolgáltatásokról a járványhelyzet alatt (18–52. o.), valamint a távszolgáltatásokhoz kapcsolódó ötletgyűjtemény (53–67. o.). Végül ebben az egységben kapott helyet a fent említett pályázat rövid bemutatása és a kötetbe került pályaművek listája is (68–69. o.).

„Iskolai könyvtári munka és szolgáltatás a járvány idején Magyarországon – gorselemzés”

Dömsödy Andrea e tanulmányát a 2020-as évben kialakult járványhelyzet, illetve a veszélyhelyzet okozta változások összefoglalásával kezdi, amelyek a világ minden országát, azok minden állampolgárát érintették. Kiemeli: nincs ez máshogy az oktatásban és a könyvtárakban dolgozó szakemberekkel sem. Az iskolai könyvtárak megváltozott helyzetéről és a szakemberek lépéseiről a KTE kérdőíves

vizsgálatot készített, amelynek eredményeit Dömsödy Andrea gorselemzéssel közli a kötet első oldalain. A hazai iskolai könyvtárakra vonatkozó felmérést úgy építették fel, hogy az lefedje a digitális átállás okozta változásokat, a felmérést végzők pedig minél teljesebb képet kapjanak a könyvtáros kollégák véleményéről, tapasztalatairól.

A kérdőív alapján levont következtetések közt kiemeli a szerző, hogy az iskolai

a „falak nélküli könyvtár” koncepciója

könyvtárak – és a bennük dolgozó iskolai könyvtárosok – közül többen erejüket felülmúlva igyekeztek olvasóikat kiszolgálni, szolgáltatni, az iskolájukban működő távoktatást segíteni. Fontos következtetést vont le, miszerint „az iskolai könyvtárak technikai, állományi és személyi fejlesztése mellett, a könyvtárostanárok továbbképzése és szemléletformálása is szükséges” (49. o.).

A pandémia negatív hatásai mellett a szerző felmutatja a pozitívakat is: kialakult – legalábbis kialakulni látszik – egy újfajta szemléletmód, amely a könyvtári szolgáltatások újragondolását hozta és hozza magával. A könyvtár folytatja útját, amelyen már korábban elindult, kilép hagyományos helyhez kötött információtaroló szerepéből, emellett az ott dolgozó szakemberek kompetenciái és az információszolgáltatás egyre inkább felértékelődik. A digitális oktatás vonatkozó pozitív hozadéka az egyéni kompetenciák növekedése mellett az, hogy a „falak nélküli könyvtár” koncepciója az iskolai könyvtárakba is egyre inkább begyűrűzik, a „szünetmentes” elérhetőség egyre inkább teret kap.

„Ott az iskolai könyvtár, ahol az olvasó. Iskolai könyvtár – távmunkában a használokért. Ötletgyűjtemény az iskolai könyvtárak távszolgáltatásaihoz digitális tanrendre és azon is túl”

A Dömsödy Andrea által összeállított második tanulmány az iskolai könyvtárak távoktatásban nyújtott teljesítményéről szól.

Az írás alapvetően azt tárgyalja, mikor van szükség az iskolai könyvtárakban távszolgáltatások alkalmazására. A szerző határozottan kijelenti, hogy erre a könyvtártípusra is nagy szükség van, legyen szó táv- vagy jelenléti oktatásról. Szerencsére a 2020. március 16-ától először elrendelt távoktatás² ideje elején már több könyvtárosnád felismerte, hogyan lehet az olvasói, könyvtárhatalmáló segítségre abban a rendkívüli helyzetben is.

A könyvtárosnádoknak ajánlasként fogalmazza meg a szerző, hogy „a digitális átállás, a távszolgáltatások bevezetése akkor lehet hatékony, ha azokat a könyvtári funkciók mentén tudjuk átgondolni” (53. o.). Emellett kiemeli: „jelenléti működés mellett is érdemes távszolgáltatásokat működtetni az iskolai könyvtárban” (53. o.). Szerencsére nem hagy minket konkrét ötletek nélkül sem.

A tanulmányból kiderül, hogy az iskolai könyvtárak több szolgáltatása átvihető digitális platformokra, esetleg üzemeltethető hibrid megoldásokkal. A nyitvatartás, a

kölcsönzés, az online tanítás, az olvasásnépszerűsítés (pl. a közösségi média felületeinek használatával), tanulók (és munkatársak) támogatása, a figyelem, a beszélgetés, a közösségi tér biztosítása mind-mind megvalósítható online és „offline” környezetben is.

A tanulók és munkatársak online segédanyagokkal, ötletgyűjteményekkel, oktatóanyagokkal való támogatása minden esetben az iskolai könyvtárak alapfunkciói közé tartozik.

mind-mind
megvalósítható online
és „offline” környezetben is

A tanulmány részletesen ismerteti az iskolai könyvtárak eszközeit, és olyan ajánlásokat vonultat fel, amelyek egyszerre

megvalósíthatók, és akár hibrid módon is üzemeltethetők. Bár a kötet elsősorban az iskolai könyvtárakat és a könyvtárosnádokat tekinti célközönségének – az itt összegyűjtött javaslatok, tapasztalatok egyéb könyvtártípusokban dolgozó könyvtárosok számára is gyakorlatba ágyazhatók. Az online olvasóterem vagy az élő, online tájékoztatás bármilyen könyvtártípusban megvalósítható.

**„ÖTLETEK, FELADATOK;
FOGLALKOZÁSTERVEK,
TANANYAGOK; PROJEKTEK”**

Az iskolai könyvtárak és a bennük dolgozó szakemberek diverzitása igen magas. Nincs is erre jobb bizonyíték, mint hogy a kötet legnagyobb részét a digitális és jelenléti működésben is alkalmazható különböző ötletek, feladatok, foglalkozás- és projektervek

² 1102/2020. (III. 14.) Korm. határozat a koronavírus miatt a köznevelési és szakképzési intézményekben új munkarend bevezetéséről. *Magyar Közöny*, 2020/42. sz. (március), 1388. Letöltés: <https://magyarkozony.hu/dokumentumok/9421b74af54379d07ba8934a5fe3180c7f62d0be/letoltes> (2023. 01. 02.)

teszik ki, a könyvtárak szolgáltatásairól és programjairól (73–116. o.), a szakmai és PR területeken való fejlődés lehetőségéről (117–126. o.), az egy téma köré épített tesztsorokból és feladatlapokból (127–156. o.) szóló szakaszokba osztva. Emellett számos megismerés, vélemény, ráhangolás, reflexió során alkalmazható (156–165. o.), illetve a forrásalapú információfeldolgozó tevékenységre irányuló ötletet (166–187. o.) találunk a könyvben.

A kötet második felét foglalkozástervek és tananyagok (188–308. o.), illetve projektötletek (309–349. o.) teszik ki – megvalósításra kész formában.

A foglalkozástervek végén egy szerzői/szerkesztői üzenet található, amely jó tanácsokkal, feladatötletekkel, esetleges módosítási javaslatokkal látja el a felhasználót, aki az adott programot tervezi megvalósítani.

A foglalkozásajánlatok felhozatala színes, ám elsősorban a felső tagozatos és gimnazista korosztálynak szólnak, sajnos kevés az alsó tagozaton megvalósítható ötlet, pedig az olvasóvá nevelésnek az alsó tagozatos – és annál fiatalabb – korosztály az elsődleges célközönsége, minden további, ismeretátadást célzó program, foglalkozás az ebben az életkorban lefektetett alapokra építhető.

A Dömsödy Andrea, Németh Szilvia és Savanya Ildikó által szerkesztett kötet összeszedett, következetes munka. Gyakorlati használhatóságát pedig nagyban támogatja, hogy a foglalkozástervek egytől egyig ugyanazt a sablont követik, így a kötet elején található „használati utasítás” átolvasása után bárki számára egyszerűen követhetők, megvalósíthatók.

II. Az iskolai könyvtár mint tér a 21. században

A Könyvtárostanárok Egyesülete 2022-ben adta ki a jól ismert Kis KTE Könyvek sorozat 12. kötetét, amely a modern kor iskolai könyvtári tereivel, a 21. század elvárásainak megfelelő iskolai könyvtár kialakításával foglalkozik.

Dán Krisztina és Celler Zsuzsanna írásai óta nem sok hazai szakirodalom született a témában, így a kötet mindenféleképpen hiánypótló mű, amelyet a könyvtáros(tanár-)képzés egy-egy pontján is indokolt lehet felhasználni. Fontos megjegyezni, hogy a nemzetközi szakirodalomban a 21. századi (iskolai) könyvtári terek tervezését segítő, kialakítására

javaslatokat tevő írások jelentős számban vannak jelen, azonban ezek legtöbbször a 2000-es évek elején született. Ugyan nem régi munkák, de napjainkban a könyvtárakkal kapcsolatos nézőpontok változása miatt nem feltétlenül relevánsak. A kötetből mégis hiányolom a nemzetközi szakiro-

dalmi ajánlást; úgy gondolom, hogy érdemes lenne a nemzetközi jó gyakorlatokat is megismerni, még ha más országok könyvtári rend-

szere sokban különbözik vagy különböző is a magyarországitól. Járt úton ugyanis mindig könnyebb elindulni, arról új ösvényeket kitaposni.

a modern kor
iskolai könyvtári terei

A kötet a szakirodalmi ajánlason túl nyolc fejezetre oszlik, melyek közül négy az elmélettel, négy pedig a gyakorlattal – megvalósított és megvalósítás alatt álló tervekkel – foglalkozik. A szerzők között a gyakorló könyvtárostánárok mellett helyet kapott *Treszkai Anett* építész is, akinek amellet, hogy szíven viseli az iskolai könyvtárak ügyét, remek meglátásai vannak azok tereinek kialakítását illetően.

A kötet természetesen nem hivatott az olvasóját az iskola vagy az azt fenntartó tankerület felújításra szánt költségvetésének feltétlen felemésztésére ösztönözni, csupán a közös gondolkodást, a könyvtáros kreativitását kívánja megsegíteni annak érdekében, hogy akár költséggel nem járó ötletek nyomán tegye felhasználóinak kényelmesebbé könyvtárát.

A kiadvány azonban, attól függetlenül, hogy elsődleges célközönségét az iskolai könyvtárosok jelentik, nem csak nekik szól. Ugyanúgy szól az iskolában dolgozó pedagógusoknak, valamint a többi könyvtártípusban dolgozó szakembereknek egyaránt. Az ötletek irányadóak, és ki-ki saját – és könyvtára – igényeinek megfelelően tudja azokat alakítani, ha ez szükségessé válik.

A továbbiakban a kötetet a szakirodalmi ajánló és az egyes tanulmányok mentén mutatom be.

AZ ISKOLAI KÖNYVTÁR ÉPÍTÉSZE-TÉNEK HAZAI SZAKIRODALMA

A szakirodalmi ajánlást három részre bontotta a szerkesztő: *a témába vágó hazai*

alapl művekre, az egyes hazai iskolai könyvtárak tereit bemutató forrásokra, és a külföldi iskolai könyvtárak hazai szakirodalomban való megjelenésére.

Ez utóbbi csupán két tételt számlál, mindkettő – a kötet szerkesztője által publikálva – Riga város könyvtáraitra koncentrál.

A témába vágó alapművek listája sem hosszú, Celler Zsuzsanna és Dán Krisztina 1987-től 2012-ig bezárólag megjelent műveinek felsorolásán kívül egy 1986-ban hatályba helyezett MM számú útmutató³ szerepel itt, amely az iskolai könyvtárak hosszú távú fejlesztési programját tartalmazza.

Jelentős listát vonultat fel a kötet iskolai könyvtárak átalakítását, fejlesztését sum-mázó hazai publikációkról. Ezek között egészen friss, 2022-ben megjelent írások is találhatóak, amelyek azt mutatják, hogy szerencsére vannak a jelen köznevelési helyzetben is lehetőségei az iskolai könyvtáraknak. Budapesti iskolák mellett helyet kapnak vidékiek is, köztük a pécsi Gandhi Gimnázium vagy a szombathelyi Bolyai János Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium átalakított könyvtárai.

„AZ ISKOLAI KÖNYVTÁR TEREI – ELHELYEZÉS, TÉRKIALAKÍTÁS, BERENDEZÉS”

A kötet nyitó tanulmánya Dömsödy Andrea munkája, aki *Az iskolai könyvtár terei – elhelyezés, térkialakítás, berendezés* c. írásával átfogó képet ad egy felhasználóbarát iskolai könyvtár kialakításáról.

³ 203/1986 (M. K. 24.) MM számú útmutató

Mivel „az iskolai könyvtár az iskola szerves része” (13. o.), kulcsfontosságú, hogy minden téren illeszkedni tudjon az iskola szellemiségéhez. Ugyanakkor intézmény is az intézményben; részben önálló egységként igyekszik segíteni az iskola polgárait, olvasóvá nevel azzal, hogy csendes, nyugodt környezetet és alkotóteret biztosít.

A szerző tanulmányát az iskolai könyvtár definiálásával, a szakterület állócsillagainak a történelem során használt definícióinak elemzésével, összehasonlításával kezdi. Szervesen támaszkodik Dán Krisztina, Celler Zsuzsanna munkáira, valamint az IFLA⁴ által kiadott Iskolai könyvtári útmutatóra is.

Több forrásból gyűjtötte össze a könyvtár- és iskolaépítéssel kapcsolatos kulcsszavakat, amelyek áttekintése nagy segítséget nyújt akár a tervezés folyamatának elindításában, akár abban, hogy ki-ki saját könyvtárának funkcióit, feladatait, szolgáltatásait megfelelő mélységben tudja átgondolni.

Tolmácsolja a Dán Krisztina által megfogalmazott „iskolai könyvtár-építési tizparancsolatot”, amely alapját képezi a tervezés-szervezés folyamatának.

Áttekintést ad a hazai iskolai könyvtárak történetéről, azok fejlődési ívéről, valamint részletesen tárgyalja a 20/2012-es EMMI rendeletet, amely a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szól. A rendelet több paragrafusa érinti az iskolai könyvtár kérdéskörét mind az abban dolgozó szakember, mind a működés, mind az elrendezés és a felszerelés tükrében. Dömsödy Andrea

kiváló kivonatolását és magyarázatát adja a rendeletnek.

A könyvtár iskolaépületben való elhelyezése sok esetben nem egyszerű. Ajánlott, hogy forgalmas, központi helyen legyen, ám a zajoktól mégis mentesítve. Nehezíti a kialakítását az épület statikai szempontjainak figyelembevétele is. A szerző a fejezetben remek támpontokat ad arra, hol, hogyan helyezzük el a könyvtárat úgy, hogy a felhasználók és a biztonság szempontjából is megfelelő helyen legyen. Emellett a könyvtár funkcionális tereinek kialakításáról is szót ejt, felhívja a figyelmet arra, hogy az elrendezés során ne feledjük: elsősorban oktató könyvtárról van szó, amely az iskola pedagógiai munkáját hivatott segíteni.

Dán Krisztina nyomán hagyományosan három funkcionális tér kialakításának szükségességéről beszél a szerző: olvasóterem, szabadpolcos tér, illetve kölcsönzőtér, ahol az olvasók fogadása és a nyilvántartás történik. (Az IFLA útmutatójában öt csoportot nevez meg a funkcionális terek kapcsán, amelyek együttesen

alkotják a felhasználóközpontú iskolai könyvtárat. [35. o.]

A tanulmány további részében a szerző részletezi a könyvtár egyes tér-részeit, annak funkcióit, javaslatokat ad a berendezésre. Ajánlja többek közt, hogy ne csak a könyvtáron belül alakítsunk ki hívogató közeget, hanem már azon kívül is, a bejárati ajtó és a könyvtárhoz vezető folyosórész dekorálásával, lehetőség szerinti kényelmes berendezésével. Ötletet ad, hogy a könyvtár utcára/udvarra néző ablakainak célzott

elsősorban oktató
könyvtárról van szó, amely
az iskola pedagógiai
munkáját hivatott segíteni

⁴ International Federation of Library Associations and Institutions - Könyvtári Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetsége

dekorálásával „külső olvasókat” is szerezhettünk. Kiemelten fontos a könyvtáron belül – és akár kívül is – egy közösségi tér kialakítása, amely lehetőséget ad a kötetlen beszélgetésre.

Kiváló ötleteket ad az állomány elrendezésére, akár kézi- vagy referenz-könyvtárról, akár a kölcsönözhető, szabadpolcos dokumentumokról beszélünk. Figyelembe ajánlja, hogy érdemes lehet korcsoportonként elkülöníteni a dokumentumokat, mivel a tanulók életkori sajátosságaikból adódóan más-más mélységben érdeklődnek egy-egy téma iránt. A szépirodalmi állomány „böngészőbarát” elrendezésében is fantáziát lát, mivel a tanulók gyakran nem konkrét regényt, sokkal inkább egy témát feldolgozó (állatok, tinédzserek, szerelem, sci-fi stb.) irodalmat keresnek.

Egy alkotótér (makerspace), vagy a könyvtáros munkaállomásának kialakítására ugyanúgy kapunk ötleteket a tanulmányban. Így átfogó kép alakulhat ki az olvasóban egy iskolai könyvtárról.

„AZ ISKOLAI KÖNYVTÁRI TEREK – PEDAGÓGIAI NÉZŐPONT”

Az iskolai könyvtári terek – pedagógiai nézőpont című tanulmány szintén Dömsödy Andrea írása. A hagyományos könyvtári terek napjainkban is jelen vannak, de 21. századivá teszi őket az alkotó tér, a közösségi tér vagy a prezentáló tér. A térkialakításnál sok szempontot figyelembe kell venni, úgy mint a használói csoportok, a funkció vagy az iskola célkitűzései.

Az egyes reformpedagógiai mozgalmak változásokat hoztak az iskolai könyvtárak megítélésében. A konstruktivista pedagógia kapcsán számos új iskolatípus alakult ki, számos gondolkodó épített új elvek mentén

iskolát vagy alkotott módszereket. A szerző többek közt John Dewey, Maria Montessori példáját hozza, illetve ide sorolja a Dalton Plan-, a Jenaplan- és a Freinet-isko-

lát is. Ezekben közös az alkotótér, és a szabad alkotás lehetőségének megteremtése mellett az, hogy mindez könyves környezetben történik.

Az iskolai könyvtár sok esetben a demokráciára nevelés, generációk közti párbeszéd színtere, ahol a differenciálás és az esélynevelés is könnyűszerrel megvalósítható.

Pedagógiai nézőpontból lényeges eleme a digitális műveltség és a kreativitás fejlesztése sikerének egy megfelelően kialakított iskolai könyvtár. Tudatosulnak a tanulóknak a térhasználat jellegzetességei, ezáltal segíti őket abban, hogy más típusú, nagyobb méretű könyvtárakban is eligazodjanak.

Azt, ahogyan az olvasók a könyvtárakról gondolkodnak, nagymértékben befolyásolja a könyvtárról alkotott képük. Ez utóbbit elsősorban mi, könyvtárosok vagyunk képesek befolyásolni, ezzel hatva az egész életen át tartó tanulás formájára és minőségére is. A szerző kiemeli, hogy berendezéseinkkel, hozzáállásunkkal segíteni tudjuk, hogy „könyvtárunk a lehető legmodernebb, a legösszetettebb könyvtárkép kialakítását támogassa” (79. o.).

A tervezés során fontos eldönteni, hogy forrás- vagy folyamat alapú tanulás támogatására készülünk fel könyvtárunkkal.

A maga nemében mindkettő növeli ugyan a

ezzel hatva az egész életen át tartó tanulás formájára és minőségére

tanulás hatékonyságát, azonban más szükségletek, más elrendezés kell hozzájuk. A legegyszerűbb, ha könnyedén mozgatható asztalokkal és székekkel bútorozzuk be a könyvtárat, mert ezek segítségével a tér a tanóra igényeire alakítható. A könyvtár elrendezésének tanítására is ad ötletet a szerző, a tananyagba építve, kreatív feladatként szerepel egy könyvtár tervezése a tanulókkal közösen – amelynek köszönhetően a könyvtárostanár megismerheti a diákok felhasználói koncepcióját, gondolkodását, igényeit, és – nem utolsósorban egy esetleges felújítás során – felhasználhatja azokat.

„A KÖNYVTÁRI TÉR SZEREPE A XXI. SZÁZADI ISKOLÁBAN, TANULÁSBAN”

Treszkai Anett *A könyvtári tér szerepe a XXI. századi iskolában, tanulásban* c. tanulmányában egy építész szemszögéből elemzi az iskolai könyvtárak kérdéskörét. Összefoglalja a könyvtárak oktatásban betöltött szerepét hatályos hazai szabályozók és nemzetközi iránymutatások alapján. Kiemeli azt is, milyen hatással vannak a kialakult könyvtárképek az egyén könyvtárról képződő gondolataira. Építésként is azt vallja, az iskolai könyvtár a tanulóközösség központjaként működik, közösségi térként, *harmadik helyként* van jelen a felhasználóinak életében.

A szerző Katsányi Sándor és Nahalka István által megfogalmazott, könyvtárral kapcsolatos paradigmákat figyelembe véve elemzi a könyvtári tereket. Kiemeli, mennyire fontos, hogy a térben hol helyezkedik el a könyvtárostanár munkáállomása, milyen üzenetet hordoz ez magában; ha a

tanulók ugyanis csak a kölcsönzőpult előtt elhaladva tudnak betérni a könyvtárba, az konzervatívabb nézeteket éreztet, míg, ha vannak a könyvtárnak egyes részei, ahonnan a munkáállomás nem látható, az egy liberálisabb, el- és befogadóbb környezetet, a pedagógus kiemelkedő kontrolljának hiányát tükrözi. Támogatandónak tartja a könyvtár állományának szabadpolcon való elhelyezését, amely mind a könyvtárhasználat tanítását, mind a konstruktivista pedagógia elveinek alkalmazását megkönnyíti. Ehhez ideálisnak tekinthetőek a könnyedén mozgatható bútorok.

Egy új könyvtár tervezésénél az iskola térstruktúráját is elengedhetetlen figyelembe venni a tökéletes illeszkedés érdekében.

Tanulmányában a szerző törekszik arra, hogy „alap- és középfokú oktatási intézményeken keresztül mutassa be a könyvtár szerepének megváltozását, illetve felkutatassa azokat a kortárs építészeti eszközöket, amelyek válaszul szolgálhatnak az új igényekre” (94. o.). Hét kritériumon keresztül elemzi a könyvtárakat:

1. az iskolán belüli központi helye;
2. a könyvtári állomány elérhetősége;
3. elektronikai eszközök jelenléte;
4. a tanári szoba közelsége;
5. a tanulás terei;
6. a bútorozás, belsőépítészet;
7. extra tulajdonság.

Fontos ezek alapján többek közt, hogy a könyvtár közel legyen az iskola legforgalmasabb „csomópontjához”, könnyen hozzáférhető legyen. Rendelkezzen hosszú

közösségi térként, *harmadik helyként* van jelen

nyitvatartási idővel, hogy közösségi térként jól funkcionáljon.

A szerzőnek a könyvtári állomány tárolására való meglátásai is igen hasznosak – egyes dokumentumokat (pl. tankönyvek, atlaszok stb.) szerinte elegendő volna szezonálisan tárolni, ezek a tanév közben mindenképpen a felhasználóknál vannak. He-lyük ezáltal egyéb állományegységek, doku-mentumok javára felszabadítható. Az elekt-ronikai (IKT) eszközök jelenléte kardinális kérdés a könyvtárakban, az egyéni informá-ciószerzéstől a saját tartalmak előállításáig nagyon sokoldalúan használhatóak. A könyvtár tereinek igyekeznie kell ezt az inspiráló közeget biztosítani a felhasználói-nak, támogatva ezzel a könyvtárban már jól eligazodó diákokat a munkavégzésükben, az eligazodni még tanulókat pedig megsegítve ugyanebben.

A szerző tanulmányában német, dán, japán és ausztrál, 21. szá-zadi elvárásoknak megfe-lelő iskolai könyvtárak te-reit elemzi, és reflektál rá-juk. Kiemeli, hogy a dán példa követendő volna a publikus terek kialakításá-nál. Hazai esettanulmány-ként pedig az Óbudai Árpád Gimnázium könyvtárának kialakítását hozza, reflek-tálva annak erősségeire és hátrányaira.

Treszkai Anett írásával komoly segítsé- get nyújt egy új könyvtár tervezése előtt álló szakembernek, legyen szó akár építész-ről, akár könyvtárosról. Érthetően és átfo-góan fogalmazza meg azokat a fontos gon-dolatokat, amelyek elengedhetetlenek ah-hoz, hogy a tudástársadalom igényeit ki-elégítő könyvtár alakulhasson ki egy iskolában.

„A KÖNYVTÁR(ÁT)ÉPÍTÉS FOLYAMATA A KÖNYVTÁROSTÁNÁR SZEMSZÖGÉBŐL”

Dömsödy Andrea *A könyvtár(át)építés fo-lyamata a könyvtárostánár szemszögéből* c. tanulmányában összegzi, kik azok a szak-emberek, akiknek a hatékony együttműkö-dése elengedhetetlen ahhoz, hogy az átépí-tés sikeres és mindenki számára megfelelő legyen.

Szót ejt az építész, az iskolai könyvtári szakértő, a könyvtárostánár(ok), az iskolave-zetés, valamint az iskola polgárainak (szü-lők, tanulók, tantestület, technikai dolgo-zók stb.) szerepéről, és arról, hogyan tudnak ők együttműködni, miben tudnak egymás-nak segíteni a tervezés folyamatától kezdve.

Szót ejt a *közösségi tervezés* kulcsfonto-ságáról. A rendelkezésre álló lehetőségek át-

tekintése csoportban sokkal könnyebb, mint egyénileg.

Részletes leírást ad a könyvtárátépítés folyama-táról a tervezéstől a be-költözésig, az új könyvtár használatba vételéig. Sok

esetben céloz a szerző arra, hogy hazai és nemzetközi szakirodalom érhető el a témá-ban, valamint felhívja az olvasók figyelmét arra, hogy külföldi példák alapkoncepciójá-nak adaptálásával is lehetőség van jelentős változásokat elérni (közbevetőleg: ezért is különös, hogy a kötetben mégis csekély a nemzetközi ajánlás a témában).

Dömsödy Andrea írásával nagy segítséget nyújt a könyvtárátépítés előtt álló könyvtáro-soknak, tanulmánya mentén ugyanis egysze-rűbb feladat egy esetleges felújítás, költözés ellenőrzőlistájának kidolgozása.

az egyéni információszerzéstől a saját tartalmak előállításáig nagyon sokoldalúan használhatóak

„EGY ÚJ ISKOLAI KÖNYVTÁR KIALAKÍTÁSÁNAK REJTELMEI”

Iványiné Nagy Kinga neve a könyvtárostánárook többségének nem ismeretlen. Most azonban nem díjnyertes foglalkozásterveiről vagy az általa vezetett Kingárium blogról, hanem a Boldog Brenner János Általános Iskola és Gimnázium könyvtáráról beszél, amely az ő felügyelete alatt épült föl. Pontosabban ennek a főlépülésnek folyamatáról ír, Egy új iskolai könyvtár kialakításának rejtelvei c. tanulmányában ezt tárja az olvasók elé.

A tanulmány rövid intézmény- és könyvtártörténettel indul, hogy az érdeklődők tisztában legyenek az addigi feltételekkel, amelyek között Kinga csodás óraterveit és ötleteit megvalósította.

Intézményükben az iskolai könyvtár kiemelt fontosságú szerepnek örvend, információs központként, tanulási és alkotótérként, harmadik helyként funkcionál amellet, hogy az olvasóvá nevelés központi tere. Mindezt a költözés előtt alig 50, utána pedig már 260 négyzetméteren. A kötet 135–136. oldalán az érdeklődők részletes táblázatban tekinthetik át a két könyvtár adottságainak összehasonlítását.

A szerző a költözés ötletének véglegesítése után szabad kezett kapott az új könyvtár számára kijelölt terület berendezésében. Ez egyszerre nemes, ugyanakkor hatalmas felelősséggel járó feladat.

Tanulmányában végigvezeti az olvasót a folyamaton, segítséget nyújtva a hozzá hasonló helyzetbe kerülő könyvtárosoknak, legyen szó a bútorok kiválasztásáról, a

berendezésről, a könyvtár állományának költöztetéséről vagy a polcokra helyezéséről.

„EGY MODERN PEDAGÓGIAI SZEMLÉLETŰ ISKOLA KÖNYVTÁRÁNAK KÖLTÖZÉSÉNEK ÉS KIALAKÍTÁSÁNAK TAPASZTALATAI”

Németh Szilvia, az Alternatív Közgazdasági Gimnázium könyvtárostánára *Egy modern pedagógiai szemléletű iskola könyvtárának költözésének és kialakításának tapasztalatai* c. tanulmányában az iskola könyvtárának átépítésével, költöztetésével kapcsolatos tapasztalatait írja le.

A szerző tanulmányában részletesen bemutatja, milyen tevékenységeket, milyen

részfeladatokat hajtottak végre annak érdekében, hogy az iskola számára a lehetőségekhez mérten leginkább megfelelő könyvtárat alakítsák ki.

Főrajzolja az iskola szellemiségét, tanulásszervezési módszereit, elemzi a tanulók és pedagógusok által kitöltött kérdőív adatait. Betekintést enged Treszkai Anettel közös munkájukba, a tervezés, kivitelezés folyamatába az első lépéstől az átépítés után az utolsó könyv polcra helyezéséig. (A munkában a közösségi tervezés módszerét alkalmazták, amelyre a kötet egy későbbi tanulmányában részletesen is kitérnek.)

A tanulmány nagyon részletes áttekintést ad a költözés és átépítés folyamatáról, ezzel válik igazán hasznossá a téma iránt érdeklődő olvasók számára. Mind az iskola polgárainak folyamatba való bevonása, a

részletes áttekintést ad
a költözés és
átépítés folyamatáról

mind a feladat lebonyolítása mintaserű, könnyen adaptálható.

„EGY MAJDNEM FUTURISZTIKUS KÖNYVTÁR – „CSAK” EGY JÓ KONCEPCIÓ KELL”

Pataki Mariann *Egy majdnem futurisztikus könyvtár – „csak” egy jó koncepció kell* c. tanulmányában a spanyolországi utazásából merített ötletei alapján megvalósított könyvtárátalakítását írja le, ösztönözve ezzel az olvasókat arra, hogy kis költségvetésből is hatalmas átalakításokat tudjanak létrehozni.

Inspirációul a CUBIT szolgált, amely egy Spanyolországban található ifjúsági könyvtár. A CUBIT különlegessége, hogy átlátszó falaival, magával a könyvtári állományával és szolgáltatásaival is hívogató közeget kínál a fiatalok számára. Ügyes trükkkel ösztönzi őket például a kölcsönzésre. Mivel a polcok az ablakok előtt helyezkednek el, minél kevesebb könyv van a polcokon, annál több természetes fény szűrődik be a háromemeletes „üvegkocka” közepébe. Szolgáltatásai közt megtalálhatóak a videojátékok, harmadik emelete pedig egy „üres” tér, amely kiállításoknak ad helyet. Ott található még néhány asztal, amelyet a használók lefoglalhatnak, számukra ismeretlen könyvtárhasználókkal egyeztethetnek időpontokat közös tanulásra, olvasásra, beszélgetésre. A könyvtár kiemelt szerepet vállal a továbbtanulás és a munkavállalás segítése terén.

A szerző tolmácsolja Rosan Bosch⁵ gondolatát is: *a könyvtárak célja az inspiráló környezet megteremtése.*

A szerző bemutatja a Budai Nagy Antal Gimnázium könyvtárának alacsony költségvetésből történt átalakítását, amely azonban mégis jelentős változásokat hozott az olvasók életébe. Néhány polc elmozdításával, egy új asztal, kanapé és fotelek elhelyezésével a könyvtárostánár csodákat vitt véghez, kialakított így egy pihenősarkot, egy projektasztalt, csoportmunkára és egyéni munkára alkalmas teret és kávézósarkot.

A tanulmány – és a Budai Nagy Antal Gimnázium könyvtárának esete – ékes példája annak, hogy kis anyagi ráfordítással, de annál több akaraterővel hatalmas változások hozhatók egy iskola életébe.

„A KÖZÖSSÉGI TERVEZÉS KÖNYVTÁRI GYAKORLATÁRÓL”

Németh Szilvia, az Alternatív Közgazdasági Gimnázium (AKG) könyvtárostánára és Treszkai Anett, építész az *A közösségi tervezés könyvtári gyakorlatáról* c. írásában az építészetben gyakorta használt módszerről, a közösségi tervezésről írnak. Jelentős tapasztalatot szereztek mindketten a módszer használatában, amikor az AKG könyvtárának átalakítására került sor.

A közösségi tervezés lényege – ahogy a tanulmányban is írják – a közösségnek már a tervezés

első fázisába való bevonása, a közösség tagjai igényeinek, véleményének meghallgatása. Az ötletet egy finnországi jó gyakorlatból, egy Helsinkiben található könyvtár átalakításának projektjéből szereztek.

természetes fény szűrődik be
a háromemeletes
„üvegkocka” közepébe

⁵ Rosan Bosch a koppenhágai Rosan Bosch Studio alapítója. Iskolai és oktatási terek tervezésével foglalkozik.

Több nemzetközi útmutatót is felvonultatnak a szerzők, amelyek segítenek át gondolni a könyvtárat, a terek és a hozzá kapcsolódó szolgáltatások átalakítását. Ezek az útmutatók kiemelten foglalkoznak azzal, hogy a könyvtárak átalakításának folyamatába feltétlenül vonjuk be a felhasználókat, hallgassuk meg az igényeiket.

A bevonás pedagógiai vonatkozásairól is szó esik a tanulmányban; mivel a közösségi tervezés jótékonyan járul hozzá a bevonódáshoz általában, így például a személyes elköteleződéshez a közösségi tér karbantartásával kapcsolatban is.

A szerzőpáros módszertani javaslatokat is ad, annak érdekében, hogy könnyebb dolga legyen egy, az övékhez hasonló cipőben járó könyvtárosnak. Ötleteket kapunk tőlük az igények felmérésére, a szavazás lebonyolítására, az eredmények megvitatásának lehetőségeire.

Emellett saját útjukat, a megvalósítás folyamatát is leírják, így nyújtva segítséget az olvasóknak. Több ízben tartottak már a témában workshopokat, többek közt a Könyvtárostanárok Egyesületének 2019. évi szakmai napján is. Az egyes műhelyfoglalkozások tanulságait is csokorba szedték,

ezzel is segítve a téma iránt érdeklődőket a tervezés, a szervezés, a lebonyolítás és a konklúzió fázisaiban.

ÖSSZEZÉS

A Kis KTE Könyvek megszokott struktúrájában szerkesztett kötet remekül összegyűjti – és a könyvtárhasználat szempontjából hatékony módon summázza – a könyvtár elrendezésének, építésének, felújításának, átrendezésének kérdéseit. Segítséget ad azoknak, akik teljes átépítés előtt állnak, és azoknak is, akik alacsony költségvetésből szeretnének – vagy kénytelenek –

nagy változásokat eszközölni. A szerzők érthetően megfogalmazott gondolatai támogatást nyújtanak ebben.

A kötetet a könyvtárosképzés során való használatra is ajánlom, hiszen olyan kérdéseket jár körbe, amelyek kulcsfontosságú szerepet töltenek és tölthetnek be a könyvtárak és könyvtárosok életében.

hogyan könnyebb dolga legyen egy, az övékhez hasonló cipőben járó könyvtárosnak

